

Невідома Надія Володимирівна,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри кримінального права № 1,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: nevidoma_n@ukr.net
ORCID 0000-0002-9961-7574

doi: 10.21564/2414–990x.136.92688
УДК 343.237

ПОНЯТТЯ «ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ОРГАНІЗОВАНОЮ ГРУПОЮ»: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Доведено, що вчинення злочину організованою групою є кримінально-правовим явищем і поняттям (феноменом), яке вперше знайшло законодавче визначення в українському КК 2001 р. у ч. 3 ст. 28, що є результатом впливу наукової думки на правові процеси в нашій країні, а також упровадження норм міжнародних документів, визнаних Україною. Для дослідження поняття «вчинення злочину організованою групою» застосовано концептуальний підхід, який дозволив провести комплексне вивчення на 4-х рівнях системно-правового аналізу: 1-й – аналіз на рівні інституту співучасті; 2-й – на рівні організованої співучасті у злочині, а 3-й – на рівні норми, що міститься в ч. 3 ст. 28 КК, з аналізом юридичних конструкцій (законодавчих моделей) «вчинення злочину організованою групою» та «злочин, вчинений організованою групою», а також 4-й – на рівні дослідження поняття (терміна) «організована група». Зазначено, що терміни «організована група» для визначення злочинного об'єднання, як і «вчинення злочину організованою групою» і «злочин, вчинений організованою групою», є некоректними. Тому обґрунтовано доцільність використання терміна «організована злочинна група», як і «вчинення злочину організованою злочинною групою», «злочин, вчинений організованою злочинною групою».

Ключові слова: співучасть; форма співучасті; організована злочинна група; вчинення злочину організованою злочинною групою.

Неведомая Н. В., кандидат юридических наук, ассистент кафедры уголовного права № 1, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.
e-mail: nevidoma_n@ukr.net ; ORCID 0000-0002-9961-7574

Понятие «совершение преступления организованной группой»: концептуальные основы исследования

Доказано, что совершение преступления организованной группой является уголовно-правовым явлением и понятием (феноменом), которое впервые нашло законодательное определение в украинском УК 2001 г. в ч. 3 ст. 28, что является результатом влияния научной мысли на правовые процессы в нашей стране, а также внедрения норм международных документов, признан-

ных України. Для дослідження поняття «совершення проступлення організованої групою» застосовано концептуальний підхід, який дозволив провести комплексне дослідження на 4-х рівнях системно-правового аналізу: 1-й – аналіз на рівні інститута соучастия; 2-й – на рівні організованої соучастия в проступленні, а 3-й – на рівні норми, що міститься в ч. 3 ст. 28 УК, з аналізом юридических конструкцій (законодавельних моделей) «совершення проступлення організованої групою» і «проступлення, совершено організованої групою», а також 4-й – на рівні дослідження поняття (терміна) «організована група». Відзначено, що терміни «організована група» для визначення проступного об'єднання, як і «совершення проступлення організованої групою» і «проступлення, совершено організованої групою» є некоректними. Тому обґрунтовано цільовість використання терміна «організована проступна група», як і «совершення проступлення організованої проступної групою», «проступлення, совершено організованої проступної групою».

Ключеві слова: соучастие; форма соучастия; організована проступна група; совершение проступления організованої проступної групою.

Вступ. Вчинення злочину організованою групою є кримінально-правовим явищем і поняттям, яке вперше знайшло своє законодавче трактування в Кримінальному кодексі (далі – КК або КК України) 2001 р. (ч. 3 ст. 28 розд. VI «Співучасть у злочині» його Загальної частини). Цим законодавець визнав необхідність боротьби кримінально-правовими засобами з вчиненням злочину організованою групою як самостійним проявом співучасті в ньому. Це є і результатом закріплення наукових досягнень дослідників, які протягом багатьох десятиліть намагалися знайти дієві засоби боротьби з організованими формами злочинної діяльності.

Аналіз літературних даних і постановка задачі дослідження. Окремі питання порушеної проблематики висвітлено у працях М. І. Бажанова, Ю. В. Білої, А. А. Вознюка, Н. О. Гуторової, І. М. Даньшина, Л. М. Демидової, С. О. Єфремова, Г. П. Жаровської, І. В. Іваненко, О. О. Кваші, М. І. Мельника, І. І. Митрофанова, Г. В. Новицького, М. І. Панова, А. М. Притули, В. В. Ткаченко, М. І. Хавронюка, П. Л. Фріса та ін. Узагальнення розробок науковців показує, що: а) ними переважно обрані різні предмети наукового пошуку з характерним для них б) відмінним рівнем аналізу та з різним визначенням типових рис такого явища, як вчинення злочину організованою групою, а також в) різним ставленням до ролі, місця та значення останнього у кримінальному праві.

Метою статті є з'ясування концептуальних засад дослідження поняття «вчинення злочину організованою групою».

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити наявність у середовищі науковців протилежних позицій стосовно доцільності існування таких понять, як «організована група» і «вчинення злочину організованою групою». Наприклад, Г. П. Жаровська вважає, що організована група – це штучно створений у чинному законодавстві інститут, у якому немає формалізованих критеріїв, оскільки вони багато в чому співпадають за ознаками як з групою осіб, які діють за попередньою змовою, так і зі злочинною організацією [1, с. 10]. На її думку, для підвищення ефективності й конструктивності кримінального законодавства

недоцільно вважати організовану групу різновидом співучасті, оскільки остання існує у формі злочинної групи, а за наявності ознак структурованості (ієрархічності) і спеціальної мети її створення – зайняття злочинною діяльністю – співучасть слід визнавати у формі злочинної організації. Із такою точкою зору не погоджуємось. По-перше, організована група не є інститутом; по-друге, інститути не існують у законодавстві (вони є складником галузі права), а лише знаходять у ньому закріплення (фіксацію); по-третє, різновидом співучасті у злочині є не організована група, а вчинення злочину організованою групою; по-четверте, співучасть не існує у формі злочинної групи або злочинної організації, бо такою формою є вчинення злочину злочинною групою або злочинною організацією.

Визнає невдалою назву «організована група» й підкреслює проміжне становище організованої групи між групою осіб за попередньою змовою і злочинною організацією О. О. Кваша, і підтверджує обґрунтованість пропозиції щодо виключення з кримінального закону поняття «організованої групи» [2, с. 556], як і «вчинення злочину організованою групою» [2, с. 557]. Наведене не є належним чином обґрунтованим, тому що практика свідчить про існування такого аномального (антисоціального) кримінально-правового явища, як вчинення злочину організованою групою. Це підтверджується міжнародними нормативно-правовими актами (приміром, у Конвенції ООН з питань боротьби з транснаціональною злочинністю) і судовою практикою.

У правовій доктрині існують поняття як вчинення злочину організованою групою, так і організованою злочинною групою, з різним термінологічним визначенням останньої. Переважна більшість науковців оперує терміном «організована група», який вживається законодавцем у ч. 3 ст. 28 КК України, однак у науковій літературі зустрічаються й інші терміни: «організована злочинна група», «організоване угруповання», «організоване злочинне угруповання». Останні – це терміни-синоніми з більш широким змістом, яким охоплюють різновиди організованих злочинних об'єднань. Щодо організованої групи й організованої злочинної групи, то граматичний аналіз показує, що іменник «група» і прикметник «організована» вказують основну властивість такої групи – її організованість. Як відомо, група може бути не лише злочинною, а й соціально-позитивною (соціальна група, колектив тощо). У свою чергу організована злочинна група є більш точним поняттям для визначення групи, яка вчиняє злочин, тобто є злочинною, і якій притаманна організованість.

Отже, на цьому етапі дослідження можна стверджувати, що термін «організована група» для визначення злочинного об'єднання є невдалим, а тому доцільно використовувати термін «організована злочинна група», як і правильним з граматичної точки зору є поняття (термін) «вчинення злочину організованою злочинною групою». У подальшому залежно від рівня аналізу використовуємо термінологію чинного кримінального законодавства з формулюванням пропозицій щодо його удосконалення.

Фахівці з кримінального права пропонують різні тлумачення поняття «організована група». Так, О. М. Миколенко організованою групою вважає співучасть трьох і більше осіб, які попередньо зорганізувались у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів [3, с. 73]; М. І. Мельник визнає такою групою внутрішньо стійке об'єднання декількох осіб (трьох і більше), які попередньо зорганізувались для готування або вчинення злочинів чи тільки одного злочину, який потребує довготривалої підготовки [4, с. 107]. У першій дефініції організована група визнається співучастю осіб з попередньою зорганізованістю, а у другій – об'єднанням декількох осіб з попередньою зорганізованістю. Крім того, простежуються й інші відмінності в підходах науковців до трактування цього поняття.

Деяко відмінну позицію від наведених у частині зорганізованості й мети створення організованої групи займає Пленум Верховного Суду України, який у п. 9 постанови від 23 грудня 2005 р. № 13 «Про судову практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями», яка прийнята з метою однакового і правильного застосування судами законодавства під час розгляду кримінальних справ про злочини, вчинені злочинними об'єднаннями, вказав: «Під організованою групою належить розуміти внутрішньо стійке об'єднання трьох і більше осіб, яке було попередньо утворене з метою вчинення ряду злочинів або тільки одного, який потребує ретельної довготривалої підготовки. Таку групу слід вважати створеною з моменту досягнення її учасниками домовленості про вчинення першого злочину за наявності планів щодо подальшої спільної злочинної діяльності» [5]. Цілком очевидно, що «ретельна довготривала підготовка» й «довготривала підготовка» – терміни не тотожні, як і «стійкість» і «внутрішня стійкість», «попередня зорганізованість» і «попередньо утворено».

Як наслідок – неоднозначність позицій щодо організованої групи приводить до різного тлумачення й застосування законодавчого положення про вчинення злочину організованою групою. Це, звичайно ж, негативно впливає на слідчо-судову практику й демонструє прогалини у правовому забезпеченні охорони прав і свобод людини в Україні.

Для продовження вивчення конструкції «вчинення злочину організованою групою» застосуємо відомий науці спосіб, який полягає в тому, що вказуються, по-перше, найближчий рід, до якого те чи інше поняття належить, по-друге, особлива ознака (або ознаки), так звана «видова відмінність», або «видоутворююча відмінність», за допомогою якої розглядуване поняття як вид відрізняється від усіх інших видів зазначеного роду [6, с. 57]. Такий підхід дозволяє провести комплексне дослідження на 4-х рівнях системно-правового аналізу: 1) аналіз на рівні інституту співучасті; 2) на рівні організованої співучасті у злочині; 3) на рівні норми, що міститься в ч. 3 ст. 28 КК, з аналізом юридичної конструкції (законодавчої моделі) «вчинення злочину організованою групою»; 4) на рівні дослідження поняття (терміна) «організована група».

Разом із тим учинення злочину організованою групою як предмет дослідження є одиничним стосовно співучасті у злочині та її організованих видів і множинним, де одиничними виступають організована група та її ознаки. Тому цілком логічною є обрана послідовність наукового накопичення знань про вчинення злочину організованою групою – від загального (співучасті у злочині) переходимо до окремого (організованих видів співучасті), а потім до вивчення одиничного (вчинення злочину організованою групою), починаючи з такого його ключового складника, як організована група. Запропонований методологічний підхід відповідає законам діалектики, розумінню поняття «співучасті у злочині» як системного.

Як уже зазначалось, законодавчим закріпленням поняття «вчинення злочину організованою групою» є визнання фактичного існування такого явища й відповідного поняття як самостійної співучасті у злочині. Сформулюємо й перевіримо таку гіпотезу: співучасті у злочині є системним багатоаспектним явищем, а самостійним ускладненим компонентом (елементом) такої системи є вчинення злочину організованою групою.

Висунута гіпотеза не співпадає з визначенням співучасті, наведеним О. О. Квашою. Дослідниця визнає співучасті системно-структурним об'єднанням взаємопов'язаних елементів, якими є особи, що взаємодіють у процесі спільного вчинення умисного злочину [2, с. 93], і пропонує ввести в науковий обіг поняття «структура співучасті у злочині» [2, с. 94]. Відмінність у підходах стосується структурності співучасті як системного явища. Як вбачається, структурність об'єднання учасників не притаманна співучасті у злочині як загальному (родовому) поняттю, що визначає таке явище, а характерна лише для ієрархічних злочинних об'єднань.

Як визначається в науковій юридичній літературі, кожній системі властива загальна ідея (функція), яка повно або частково виявляється в кожному її компоненті. Крім того, кожній системі обов'язково притаманний ще й системоутворюючий чинник – результат, який має бути досягнутий системою, а також певний результат щодо кожного її компонента або сукупності окремих із них [7, с. 50].

Згідно зі ст. 26 КК України співучастю є умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину. Системоутворюючим чинником у співучасті як системі, на наш погляд, виступає загальна мета – вчинення умисного злочину спеціальним способом – шляхом спільної умисної участі в досягненні такої мети. За результатами етимологічного аналізу термінів, що використовуються в редакції зазначеної норми, можна визначити компоненти (складники) такої системи: а) *цільовий*, що становить собою загальну мету для всіх учасників – вчинення умисного злочину спільним способом; б) *суб'єктний* – яким є його учасники (фізичні осудні особи, які досягли віку кримінальної відповідальності й беруть участь у досягненні спільної мети) певної чисельності (двоє або більше), які діють умисно; в) *інтегративно-поведінковий* – спільність діянь учасників.

Як уже зазначалось, у кожній системі її компонентам (елементам) притаманні певні функції й ролі, в яких виявляються їх призначення в цій системі та їх вплив на неї. Наявність функцій і ролей визнає законодавець, зокрема, про функції йдеться у ч. 3 ст. 28 КК України, про ролі – в ч. 2 ст. 30 КК України. Тому слід визнати ще є і г) *функціонально-рольовий* компонент співучасті у злочині як системи (кожен учасник виконує певні тотожні або інші функції та ролі при такому вчиненні злочину).

Перейдемо до аналізу поглядів учених на визначення поняття співучасті у злочині. Одні визнають співучасть спільну участь двох або більше осіб у вчиненні умисного злочину [8, с. 21]; інші – як вчинення умисного злочину свідомими спільними об'єднаними діями двох або більше осіб [9, с. 12]; як умисне спільне вчинення злочину декількома суб'єктами [1, с. 8]; як систему умисних спільних діянь суб'єктів злочину (з урахуванням виконуваних ролей), які взаємодіють між собою з метою досягнення єдиного злочинного результату й реалізації своїх цілей у межах групи [2, с. 136–137].

Аналіз наведених думок дозволяє стверджувати, що в понятті «співучасть» науковці виділяють кількісний і якісний склад учасників організованої групи (за нашим визначенням – суб'єктний компонент співучасті), характер участі (який, на нашу думку, є інтегративно-поведінковим, тобто як об'єднання зусиль (взаємодії) суб'єктів), умисну форму вини при вчиненні злочину організованою групою (нами це віднесено до суб'єктного компонента). Щодо ролей, то одні охоплюють їх спільністю дій, інші – взагалі не виокремлюють їх, як і функції суб'єктів при визначенні цього поняття.

Розглянемо співвідношення співучасті у злочині й організовані види вчинення злочинів, тобто 2-й рівень аналізу, до якого належить і вчинення злочину організованою групою. Для цього перш за все визначимо зміст понять, які використовуються в такому пізнавальному процесі як вивчення вказаного співвідношення.

Залежно від рівня логічного аналізу поняття «співучасть у злочині» й «організовані види співучасті у злочині» знаходяться у відношенні «рід – вид», а також у взаємозв'язку їх форм. Що стосується останніх, то в науково-правовій літературі зазначається, що наведене у ст. 28 чинного КК України – це форми співучасті [10, с. 11]. Іншими словами, вчинення злочину організованою групою є однією з форм співучасті у злочині, що зазначається законодавцем у ст. 26 КК.

Форма й вид співучасті – взаємопов'язані категорії. У науковій юридичній літературі висловлюється думка, що форма співучасті характеризує об'єктивну сторону злочину, його зовнішній прояв; а вид співучасті – його суб'єктивну сторону, характеристику конкретної форми, яка не тільки дає змогу виокремити різновид однієї й тієї ж форми, а й впливає на ступінь зорганізованості співучасників [1, с. 10]. Із такою позицією ми не погоджуємося, бо поділ на рід і вид здійснюється при класифікації (поділі) цілого за вертикаллю з виокремленням у першу чергу понятійного аспекту як співвідношення ознак [11], які можуть бути як об'єктивні, суб'єктивні, так і органічно поєднанні, а не лише суб'єк-

тивні, як зазначає дослідниця. Крім того, при окресленні видів і форм мають значення критерії, що покладаються в основу класифікації. Один вид може охоплювати декілька форм, якщо обрати для класифікації такий критерій, як організованість злочинного об'єднання, що є характерними як для вчинення злочину організованою групою, так і для вчинення злочину злочинною організацією. Вид, до якого відносяться останні, один – організовані види співучасті у злочині, а форми різні.

Співвідношення форм є дещо відмінним від попереднього рівнем логічного аналізу при вивченні окремого аспекту поняття, бо форма завжди пов'язана зі змістом, а зміст – зі структурою [12, с. 182–184]. Тому при дослідженні організованої співучасті у злочині й пізніше на 3-му рівні аналізу при вивченні поняття «вчинення злочину організованою групою» розглядається і його форма разом зі змістом і притаманною йому структурою, а також встановлюються обов'язкові ознаки.

Організована співучасть у злочині як соціальне явище розглядалася багатьма науковцями, насамперед кримінологами, у зв'язку з дослідженнями ними організованої злочинності. Зауважимо, що відмінність позицій учених, які формулюють визначення організованої злочинності, полягає в окресленні різних суттєвих властивостей цього явища. Так, одні вчені трактують організовану злочинність як сукупність дій зі створення й функціонування стійких злочинних груп, що становлять підвищену суспільну небезпеку, банд, злочинних організацій, злочинних співтовариств, а також підприємств, що використовуються організованою злочинністю як прикриття ведення ними злочинної діяльності або ж здійснюють допоміжні дії [13, с. 5]. Інші – як складну систему з власною субкультурою, в рамках якої певна кількість осіб соціалізується і яка охоплює всі сфери життя суспільства й виявляє себе зовні через організовану злочинну діяльність, основною метою якої є отримання прибутку [14, с. 5]. Отже, можна підкреслити відсутність загально визнаного тлумачення цього сучасного соціального феномена, що в першу чергу впливає на його неоднакове сприйняття в науці кримінального права й на точність закріплення у кримінальному законі.

Вивчення й аналіз поглядів науковців на таке соціальне явище, як організована злочинність, проведення їх семантичного аналізу дозволить сформулювати кримінально-правове поняття «організована співучасть у злочині». При цьому ми враховуємо, що воно є елементарною логічною формою, що відображає предмет дослідження в сукупності його суттєвих ознак. Взагалі поняття утворюються за допомогою оперування методом аналізу ознак предмета, відволікання від його несуттєвих характеристик, узагальнення й закріплення істотних. Характерною рисою поняття є те, що в ньому фіксуються не всі, а тільки суттєві особливості предмета [15, с. 54–55]. Так, видовою істотною ознакою організованої співучасті у злочині є організованість, яка разом з наявною попередньою змовою між учасниками злочинного об'єднання трансформується у стійкість.

Переходимо до загальної характеристики конструкції «вчинення злочину організованою групою» (3-й рівень аналізу). З урахуванням того, що останнє виступає одиничним до окремого – організованої співучасті у злочині і родового – співучасті у злочині, цілком очевидно, що вчинення злочину організованою групою є носієм істотних родових і видових ознак.

До того ж звернімося до назви ст. 28 КК України та норм, що в ній містяться, й відмітимо: 1) різну термінологію, використану в назві зазначеної статті та її частин; 2) ускладненість таких юридичних конструкцій (моделей), застосованих законодавцем, як «вчинення злочину організованою групою» і «злочин вважається вчиненим організованою групою», які можна характеризувати як складені; 3) складниками цієї назви є: а) створене злочинне об'єднання – «організована група» і б) вчинення злочину об'єднанням, якому притаманна; 4) органічна єдність. Останнє підтверджується наведеними даними офіційної статистики про злочини, вчинені організованими групами, що теж доводить реальне існування соціального явища, яке за допомогою так званої правової оболонки застосовується в науці й набуло закріплення в чинному КК України у виді певної юридичної конструкції – законодавчої моделі.

Для продовження дослідження порушеної проблематики розглянемо співвідношення понять «вчинення злочину організованою групою» та «злочин визнається вчиненим організованою групою», які за допомогою відповідних термінів передбачені у ст. 28 КК України.

Їх граматичний і етимологічний аналіз показує, що ці поняття не є тотожними (як і, приміром, «злочин» і «склад злочину»). Вчинення злочину організованою групою – це кримінально-правове явище, яке знаходить свою кримінально-правову оцінку й закріплення в КК України за допомогою термінологічного звороту «злочин визнається вчиненим організованою групою» (ст. 28 КК) або «злочин (дії), вчинений(-і) організованою групою» (ст. 30; ч. 3 ст. 109; ч. 4 ст. 110²; ч. 3 ст. 146; ч. 2 ст. 147 КК та ін.). Їх співвідношення розкривається на рівнях реального і правового віддзеркалення (закріплення). Іншими словами, обов'язкові (типіві, визначальні) ознаки злочину, який визнається вчиненим організованою групою, притаманні (характеризують) і вчинення злочину організованою групою.

Сформулюємо гіпотезу щодо злочину, вчиненого організованою групою, з подальшою її перевіркою. Висування такого припущення здійснимо з урахуванням уже висловлених пропозицій науковців. Наприклад, В. В. Ткаченко визнає злочином, учиненим організованою групою, якщо в готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувались у стійке об'єднання для вчинення не менше двох злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи [10, с. 16]. Н. О. Гуторова вважає, що «злочин визнається вчиненим організованою групою осіб, якщо він був вчинений двома або більше особами, які попередньо зорганізувались у стійку групу для спільного вчинення одного або кількох злочинів» [8, с. 21].

Щодо висловлювання В. В. Ткаченко зазначимо, що її дефініція є досить широкою за змістом, тому що охоплює і стадію готування до вчинення злочину. Найбільш точною, на нашу думку, є визначення, запропоноване Н. О. Гуроровою. Її позиція береться нами за основу для побудови гіпотези, хоча з певним уточненням. Вважаємо, що злочин визнається вчиненим організованою злочинною групою, якщо в його вчиненні брали участь декілька осіб (дві або більше) з ознаками суб'єкта злочину, які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього або й інших умисних злочинів. Ознаки, притаманні цьому поняттю, і є типовими для вчинення злочину організованою групою. Інакше кажучи, вчинення злочину організованою групою – це його вчинення попередньо зорганізованими декількома особами (двома або більше) з ознаками суб'єкта злочину, які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього або інших умисних злочинів.

Ключовим складником розглядуваних понять є організована група, тому є сенс виокремити її специфічні ознаки (4-й рівень аналізу). Варто зазначити, що науковцями визначається організована група як об'єднання, яке з одного боку, має певну структурну упорядкованість, внутрішню організацію компонентів, які входять до її складу, а з другого – вона є частиною родового поняття. Тому їй властиві як загальні (родові) ознаки, обов'язкові для спільної злочинної діяльності в цілому (тобто співучасті), так і спеціальні (видові, притаманні лише організованій групі) [8, с. 14]. До цього додамо, що в поняттях «організована група» і «вчинення злочину таким злочинним об'єднанням» віддзеркалюються родові ознаки співучасті у злочині, видові ознаки організованої співучасті та специфічні ознаки, властиві лише вчиненню злочину організованою групою, зокрема, організованій групі.

Проаналізуємо поняття «організована група», ознаки якої впливають з ч. 3 ст. 28 КК України. Серед них: 1) наявність декількох суб'єктів злочину (троє і більше); 2) наявність попередньої змови; 3) зорганізованість спільної діяльності; 4) стійкість об'єднання; 5) метою створення організованої групи є вчинення одного або більше злочинів; 6) об'єднання співучасників єдиним планом; 7) розподіл функцій учасників, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

У перелічених ознаках знаходять відбиття всі складники співучасті у злочині, якщо її розглядати як систему, а саме: *цільовий, суб'єктний, інтегративно-поведінковий і функціонально-рольовий* з їх специфічним змістом, властивим саме вчиненню злочину організованою групою. Це виражається підвищеним ступенем організованості останньої порівняно з іншими злочинними групами – інтегрованістю (спільністю) участі у вчиненні злочину, що є загальною метою для всіх учасників групи, а також функціонально-рольовою визначеністю кожного в їх загальній діяльності.

Залежно від етапу злочинної діяльності за функціональним призначенням дії, які скоює особа, вчинення злочину організованою групою теж можна характеризувати ознаками: а) *організаційними* (на етапі створення організованої

групи) та б) *організаційно-функціональними* й *функціональними* (на етапі вчинення злочину організованою групою).

Учинення злочину організованою групою, як кримінально-правове поняття у кримінальному праві (кримінальному законодавстві), виконує певні функції. Ці функції на різних рівнях аналізу можна визначити як: а) *охоронну і превентивну* (це поняття, як складник інституту співучасті у злочині, входить до понятійного апарату зазначеної галузі права, що виконує насамперед охоронну та превентивну функції); б) *криміналізаційну* (при криміналізації певного діяння, вчиненого організованою групою, тобто визнанні його законодавцем злочином); в) *диференційну* (наприклад, при передбаченні як відповідну обставину, що обтяжує кримінальну відповідальність у статті Особливої частини КК України; г) *пеналізаційну* (при встановленні покарання, а також при призначенні покарання); д) *заохочувальну* (при визначенні спеціальних умов звільнення від кримінальної відповідальності тих чи інших учасників організованої групи); е) *кваліфікаційну* (при кваліфікації вчиненого злочину організованою групою) тощо.

Обговорення результатів. Вчинення злочину організованою групою має дуалістичну природу: з одного боку, це соціальний феномен (реальне, свідоме, вольове складне діяння щодо створення організованої групи з метою вчинення злочину чи входження до її складу на етапі організації такого злочинного об'єднання і/або свідоме, вольове діяння, вчинене особою в реальності у складі організованої групи на етапі її функціонування). З другого – це кримінально-правовий феномен, ознаки якого або за допомогою іншого термінологічного звороту («злочин, вчинений організованою групою») зафіксовано законодавцем у Загальній і Особливій частинах КК України.

Висновки. З огляду на викладене, пропонуємо ч. 3 ст. 28 КК України подати в такій редакції: *«Злочин визнається вчиненим організованою злочинною групою, якщо в його вчиненні брали участь декілька осіб (дві або більше) з ознаками суб'єкта злочину, які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього або інших умисних злочинів.*

Список літератури:

1. Жаровська Г. П. Співучасть у злочині за кримінальним правом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Г. П. Жаровська ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Київ, 2004. – 19 с.
2. Кваша О. О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність : монографія / О. О. Кваша. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. – 560 с.
3. Уголовный кодекс Украины : науч.-практ. коммент. / отв. ред. Е. Л. Стрельцов. – Изд. 4-е, перераб. и доп. – Харьков : Одиссей, 2007. – 872 с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. : М. І. Мельник, М. І. Хавронюк. – 9-е вид., перероб. та доп. – Київ : Юрид. думка, 2012. – 1316 с.
5. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 23 грудня 2005 р. № 13 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05> (дата звернення: 31.08.2015 р.).

6. Асмус В. Ф. Логика : монографія / В. Ф. Асмус. – Моксва : Гос. изд-во полит. лит., 1947. – 387 с.
7. Демидова Л. М. Проблеми кримінально-правової відповідальності за заподіяння майнової шкоди в Україні (майнова шкода як злочинний наслідок): теорія, закон, практика : монографія / Л. М. Демидова. – Харків : Право, 2013. – 752 с.
8. Гуророва Н. О. Вчинення злочину організованою групою осіб (кримінально-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Н. О. Гуророва ; Нац. юрид. акад. ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 1996. – 23 с.
9. Ковітіді О. Ф. Інститут співучасті у кримінальному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О. Ф. Ковітіді ; Ун-т внутр. справ. – Харків, 1999. – 18 с.
10. Ткаченко В. В. Вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб за Кримінальним кодексом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / В. В. Ткаченко ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2013. – 18 с.
11. Философская энциклопедия. Род и вид [Электронный ресурс] // Академик. – Режим доступа : http://endic.ru/enc_philosophy/Vid-i-rod-3507.html (дата обращения: 09.02.2017 г.).
12. Керимов Д. А. Методология права: предмет, функции, проблемы философии права / Д. А. Керимов. – 4-е изд. – Москва ; Ставрополь : Изд-во Ставроп. гос. ун-т, 2008. – 521 с.
13. Серватко Т. Проблеми боротьби з організованою злочинністю в Польщі та в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Т. Серватко ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Київ, 2002. – 19 с.
14. Стрелковська Ю. О. Маргінальні групи в структурі організованої злочинності: кримінологічне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ю. О. Стрелковська ; Одес. юрид. акад. України. – Одеса, 2008. – 20 с.
15. Логика : підручник для студентів вищ. навч. закл. / В. Д. Титов, С. Д. Цалін, О. П. Невельська-Гордєєва та ін. ; за заг. ред. В. Д. Титова. – Харків : Право, 2005. – 208 с.

References:

1. Zharovs'ka, H.P. (2004). Spivuchast' u zlochyni za kryminal'nym pravom Ukrainy [The complicity in crime according to Ukrainian criminal law]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kiev [in Ukrainian].
2. Kvasha, O.O. (2013). *Spivuchast' u zlochyni: struktura ta vidpovidal'nist [Complicity in crime: structure and responsibilities]*. Lugansk [in Ukrainian].
3. Strel'cov, E.L. (2007). *Ugolovnyj kodeks Ukrainy: nauch.-prakt. komment [Criminal Code of Ukraine: the scientific and practical comments]*. Kharkiv: Odissej [in Ukrainian].
4. Mel'nyk, M.I., Khavroniuk, M.I. (2012). *Naukovo-praktychnyj komentar Kryminal'noho kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary to the Criminal Code of Ukraine]*. Kiev: Yuryd. Dumka [in Ukrainian].
5. Pro praktyku rozghliadu sudamy kryminal'nykh sprav pro zlochyny, vchyneni stijkymy zlochynnymy ob'iednanniamy: postanova Plenumu Verkhov. Sudu Ukrainy vid 23 hrudnia 2005 № 13 [On the practice of courts of criminal cases concerning crimes committed by criminal associations resistant, ruling the Supreme Court of Ukraine of 23 December 2005 Number 13]. zakon4.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05> [in Ukrainian].
6. Asmus, V.F. (1947). *Lohyka [Logic]*. Moskow: Hos. yzd-vo polyt. lyt [in Russian].
7. Demydova, L.M. (2013). *Problemy kryminal'no-pravovykh vidpovidal'nosti za zapodiannia majnovoї shkody v Ukraini (majnova škoda iak zlochynnyj naslidok): teoriia, zakon, praktyka [Problems criminal liability for causing damage to property in Ukraine (criminal property damage as a result): theory, law practice]*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
8. Hutorova, N.O. (1996). *Vchynennia zlochynu orhanizovanoiū hrupoū osib (kryminal'no-pravovyy aspekt) [Committing a crime by an organized group of persons (criminal aspects)]*. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

9. Kovitidi, O.F. (1999). Instytut spivuchasti u kryminal'nomu pravi Ukrainy [Institution of Complicity in Criminal Law of Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

10. Tkachenko, V.V. (2013). Vchynennia zlochynu za poperedn'oiu zmovoiu hrupoiu osib za Kryminal'nym kodeksom Ukrainy [Committing a crime by a conspiracy under criminal law Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kiev [in Ukrainian].

11. Filosofskaja jenciklopedija. Rod i vid. [Philosophical Encyclopedia. Genus and species]. *endic.ru*. Retrieved from: http://endic.ru/enc_philosophy/Vid-i-rod-3507.html

12. Kerymov, D.A. (2008). Metodolohiya prava: predmet, funktsyy, problemy fylosofyy prava [Methodology of Law: subject, function, problems of legal philosophy]. Moscow. Stavropol: Yzd-vo Stavrop. hos. un-t [in Russian].

13. Servatko, T. (2002). Problemy borot'by z orhanizovanoi zlochynnisti v Pol'schi ta v Ukraini [Issues of fighting organized crime in Poland and Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kiev [in Ukrainian].

14. Strelkovs'ka, Y.O. (2008). Marhinal'ni hrupy v strukturi orhanizovanoi zlochynnosti: kryminolohichne doslidzhennia [Marginal groups in the structure of the organized crime: the criminological research.]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odessa [in Ukrainian].

15. Tytov, V.D., Tsalin, S.D., O. P. Nevel's'ka-Hordieieva, O. P. (2005). *Lohika [Logic]*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

Nevidoma N. V., PhD in Law, Assistant of the Department of Criminal Law № 1, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

e-mail: nevidoma_n@ukr.net ; ORCID 0000-0002-9961-7574

Concept «committing a crime by an organized group»: conceptual bases of research

The article proved that the offense is an organized group of criminal-legal phenomenon and concepts (phenomenon), which was first found in the legal definition of Ukrainian Criminal Code 2001, ch. 3 of his art. 28, which is the result of scientific opinion on the legal processes in our country and the introduction of norms of international instruments recognized by Ukraine. To study the concept of «committing a crime by an organized group» used the conceptual approach which allowed to conduct a comprehensive study on 4 levels system-legal analysis: 1st – analysis at the Institute of complicity; 2nd – at the level of organized crime in complicity, and 3rd – level rules contained in ch. 3. 28 CC, the analysis of legal structures (legal models) ‘the crime by an organized group «and» a crime committed by an organized group «and 4 – at the research concept (term), «organized group». It is noted that the terms «organized group» for the definition of criminal association as «an organized group committing a crime» and «crime committed by an organized group» is incorrect and proved the feasibility of using the term «organized criminal group» as «the crime organized criminal group», «crime committed by an organized criminal group».

Keywords: participation; a form of complicity; an organized criminal group; the crime organized criminal group.

Надійшла до редколегії 10.02.2017 р.